

Teatteritalo

Pusukujalta kirkon kulmille – Sysmän arkkitehtuurireitti

Reitin suunnittelu ja tekstit: aluearkkitehti Päivi Lukkarinen

Sysmän rikkaaseen arkkitehtuuriperinteeseen voit tutustua neljän eri arkkitehtuurireitin kautta, joista esitteeseen on poimittu kahden reitin yhdistelmävaihtoehto.

Arkkitehtuurireitit löytyvät omina kokonaisuuksinaan sivuilta www.visitpajanne.fi tai www.sysma.fi.

1 Pusukujan, Maalarintien ja Poikkien ympäristö

Näillä teillä voi vielä aistia vanhaa sysmäläistä tunnelmaa – pienipiirteistä asuin- ja ulkorakennusten, aitojen ja pihojen muodostamaa kirkonkylämiljöötä. Talot pihoihin ovat yksityisaluetta, joten ympäristön tarkkailussa vaaditaan tahdikkuutta.

2 Lopperi 1843, Lopperintie 1

Suunnittelija ei tiedossa. Lopperi on yksi Sysmän kantaloista. Sillä on myös tärkeä merkitys kuntahistoriassa: Lopperissa pidettiin Sysmän ensimmäinen kuntakokous 1866. Talossa toimi kestikievari 1880-luvun lopulle asti ja kylän muiden isojen talojen tapaan Lopperi oli myös käräjäpaikka. Vanhoista rakennuksista koostuvaan pihapiiriin kuuluvat päärakennuksen lisäksi mm. hollitupa, talli, luhtiaitta, riihi ja päätaloakin vanhempi kivinavetta. Päärakennuksessa on Sysmän oloissa runsas puukoristelu. Panelointi ja nurkkaharkotus sekä ikkunakehysten ja räystäslisöjen koristeaiheet rikastavat talon ilmettä. Ikkunoiden siroa vinojakoa on käytetty myös hollituvassa ja tallin päätyikkunassa. Lopperin pihapiiri on yksityisaluetta.

3 Teatteritalo, Vähkyläntie 1

Entinen Sysmän Säästöpankki. Arkkitehtuuritoimisto Usko Nyström, Petrelius, Penttilä. Kunnostus 1998: rakennusarkkitehti Ritva-Maija Saarinen.

Sysmän Säästöpankin rakennus oli valmistuessaan harvinaisuus, koska vain viidellä säästöpankilla Suomessa oli tuohon aikaan oma toimitalo. Talon arkkitehtuurissa heijastuvat monet kansallisromanttisen tyyliunnon piirteet, jotka olivat sen syntyaikoina vasta tulossa muotiin. Rakennus on pääjulkisivultaan symmetrinen – piirre, josta luovuttiin varsinaisessa Jugend-vaiheessa. Korkeat ullakot ja katto tekevät rakennuksesta linnamaisen. Pääsali piirtyy korostetusti rakennuksen hahmossa. Julkisivulaudoituksen ja puisten koristeaiheiden ilme on kansallisromantiikan alkuvaiheelle tyypillisesti muualta kuin Suomesta. Talossa on toiminut posti, kirjasto-lukusali, suojeluskunta ja jopa huonekalukauppa. Pankkina se palveli 1936 saakka. Sysmän teatteritalo kunnostettiin entistään juhla- ja kokoustiloiksi talon satavuotisjuhliin.

4 Villa Sarkia 1900-luvun alku, Myllymäentie 1

Entinen pankinjohtajan asunto Moisio. Arkkitehtuuritoimisto Usko Nyström, Petrelius, Penttilä.

Säästöpankin johtaja asui aivan pankkirakennuksen vieressä ja työmatkaa oli vaivaiset 10 metriä. Pankinjohtajan asuintalosta tehtiin pankkirakennusta yksinkertaisempi. Korkea aumakatto, poikkipäädyt ja yläkerran ikkunat antavat talolle viereiseen rakennukseen suhteutuvaa mittakaavaa. Talo on sittemmin toiminut monessa käytössä mm. kunnan hammaslääkärin vastaanottotilana ja päiväkotina. Vuodesta 2010 lähtien talo on palvellut kulttuurikäytössä Sysmän kunnan ja Nuoren Voiman Liiton ylläpitämänä kirjailijaresidenssinä.

5 Aurinkola, Valittulantie 7/ Pusukuja
Entinen Tenhovaaran / Tevalin talo. Suunnittelija ei tiedossa. Talo on kappale vanhaa Helsinkiä Sysmässä. Hirsirunkoinen empirerakennus on siirretty Helsingistä ja rakennettu tälle paikalle oletettavasti 1938. Aumakattoisessa, T-ikkunoiden rytmittämässä rakennuksessa on vaakalaudoitus, mutta seinien ylä- ja alaosissa on pystyлаudoitetut vyöhykkeet. Sisäänkäynti on umpikuistien kautta pihan puolelta. Vaiheikkaan menneisyyden jälkeen yksityisasunnoksi kunnostettu Aurinkola on nimensä veroinen valopilkku Sysmän kyläkuvassa.

6 Harmaala 1863, Lilumäentie 1 / Valittulantie
Laajennettu 1920-luvulla. Suunnittelija ei tiedossa. Sysmän vanhimpiin rakennuksiin kuuluvassa Harmaalassa oli kauppa vuoteen 1930. Aumakattoinen, empirekauden hirsirakennus on Sysmässä harvinaisuus. Rakennuksen harmoninen ilme syntyy selkeämuotoisen matalan rakennuksen hillitystä väriskaalasta ja säännöllisestä kuusiruutuisten ikkunoiden aukotuksesta, jonka rytmiä ullakonikkunat toistavat. Rakennuksen muoto ja julkisivujen jäsentely ovat sukua Aurinkolan (kohde 5) arkkitehtuurille. Puusta veistetyt hienovaraiset koristeet ikkunoiden yläpuolisessa kentässä ovat piste i:n päällä.

7 Suurkylän kartano 1801, Suurkyläntie 2
Muutoksia 1810-luvulla, nykyinen asu 1867. Suunnittelija ei tiedossa. Rakentajat oletettavasti puuseppä Gustaf Nordgren ja muurarimestari Gustaf Stenberg. Hans Anders Wijkmanin rakennuttama kartanon hirsinen päärakennus hallitsee mäen kumpareelta peltomaisemaa ja avautuu etelään kohti kirkkoa. Sisäänkäyntipiha ja talousrakennukset ovat pohjoisessa. Vaakalaudoitettuja julkisivuja on jäsennöity joonialaisiin kapiteeleihin päättyvillä harkkopilastereilla sekä runsailla ikkunoilla. Ikkunoiden puolipyöreät yläosat ovat valeikkunoita. Ne viittaavat kivirakennusten holvattuuihin

ikkuna-aukkoihin. Rakennusta voisi korkeiden ullakon ikkunoiden perusteella luulla kaksikerroksiseksi. Keltamullan ja valkeiden korosteiden yhdistelmä viittaa empireen, mutta rakennuksen yksityiskohdat kertovat 1800-luvun lopun historismista. Kartano ulkorakennuksineen ja vanhoine puineen muodostaa kirkonkylään omaleimaisen ja arvokkaan kokonaisuuden, joka ainoana taajamassa säilyneenä kertoo Sysmän rikkaasta kartanohistoriasta. Kartanon pihapiiri on yksityisaluetta.

8 Pyhän Olavin kirkko 1510-20-l
Sakaristo on rakennettu uudelleen n. 1660 ja kirkkoa on pidennetty 1700-luvulla. Laajennettu ristikirkoksi arkk. Carl Ludwig Engel (piir. 1826, rak. 1832-35). Kirkon restaurointi: arkk. Kauno S. Kallio (1953). Sysmän kirkon sijainti Majutveden rannalla selittyy järven merkityksellä entisaikojen kulkuväylänä. Keskiaikainen luonnonkivikirkko on harvinainen näky Päijänteen itäpuolisessa sisämaassa. Useita rakennusvaiheita läpikäynyt kaunis kirkko tarjoaa kodikkaat puitteet pienelle seurakunnalle. Valkeaksi kalkitun kirkon päätyjen yläosissa on tilikoristeita. Alkuperäisen osan päädyissä ne ovat tiilipintaiset, Engelin ristivarsissa päätykoristeet on rapattu ja kalkittu. Puinen, kolminivelinen kellotapuli (1845) edustaa länsisuomalaista tyyppiä, jossa kaikki kerrokset ovat neliöpohjaisia.

9 Kotiseutumuseo 1855, Makasiinimäentie 4
Entinen Lainajyvästön makasiini. Sysmän pitäjän lainamakasiini Leipälä, valmistui noin 10 vuotta ennen suuria nälkävuosia. Luonnonkivistä muurattu jyhkeä, linnamainen rakennus palveli viljavarastona, josta viljaa sai vaikeina vuosina korkoa vastaan – se oli siis eräänlainen pankki. Pankkitoiminnan kehittyminen vei pohjan lainajyvästöiltä. Nykyisin rakennuksessa toimii Sysmä Seuran ylläpitämä kotiseutumuseo.

